

Net als bij autochtone jongeren zijn factoren als werkloosheid en schooluitval van belang bij het verklaren van crimineel gedrag van allochtone jongeren. Daarnaast spelen cultuurconflicten een rol. Voor veel allochtone ouders houdt de zorg voor hun kroost op bij de voordeur. De allochtone gemeenschap en in het bijzonder de ouders zouden zich meer bewust moeten zijn van hun verantwoordelijkheden.

De aanpak van criminaliteit onder allochtone jongeren

“Het vlees is van jou, de botten zijn van mij”

door Anton van Wijk, Balthazar Beke
en Henk Ferwerda

De betrokkenheid van allochtonen bij bepaalde criminele activiteiten is groot. Vooral Marokkaanse jongeren zijn oververtegenwoordigd in de criminaliteitsstatistieken, gevolgd door Surinamers, Antillianen en Turken. Ze maken zich veelal schuldig aan de gangbare vormen van criminaliteit, zoals vermogens- en geweldsdelicten en drugshandel. Sommigen doorlopen daarbij een criminele carrière. Criminaliteit lijkt voor deze groep de enige weg tot succes, aanzien en welvaart.

Het plegen van strafbare feiten is niet alleen een gevolg van een mislukte integratie; het vormt ook een belemmering voor etnische minderheden als geheel om zich een plaats te verwerven in de Nederlandse samenleving. De totale groep wordt er als het ware op aangekeken. Die constatering was voor de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken aanleiding om het project 'Criminaliteit in relatie tot etnische minderheden' (Criem) te starten. Een van de doelstellingen was om meer inzicht te krijgen in het ontstaan en verloop van de criminele carrières van allochtone jongeren, waar-

door het beter mogelijk zou zijn effectieve maatregelen te nemen.

Carrière-criminelen

Onderzoekers van het ministerie van Justitie en Advies- en Onderzoeksgroep Beke hebben van circa 2.000 jongeren die een sanctie opgelegd kregen, alle justitiële documentatie opgevraagd. Het gaat om zowel autochtonen als allochtonen. De dossiers beslaan een periode van tien jaar. Op die manier kan inzicht worden verkregen in de criminele carrières, die bepaald worden door het aantal jaren dat de jongeren in de criminaliteit zitten, de leeftijd waarop ze nog actief zijn, de aard van de criminaliteit en de mate van succes (kunnen ze uit handen van politie en justitie blijven?). Uit het onderzoek blijkt dat ongeveer een kwart van de jongeren als carrière-crimineel aangemerkt kan worden. Zij zijn op latere leeftijd nog steeds actief in de criminaliteit.

Om meer te weten te komen over de ontwikkeling en beëindiging van dergelijke carrières zijn interviews gehouden met allochtone en autochtone

(ex-)criminelen en enkele sleutelinformanten. Het onderzoek maakt duidelijk dat er veel gemeenschappelijke factoren zijn die het criminele gedrag kunnen verklaren, zoals werkloosheid, verkeerde vrienden en schooluitval. Het verschil is dat dergelijke factoren extra hard aankomen bij de etnische minderheden.

Cultuurverschillen

Verder spelen cultuurconflicten een grote rol. Uit de gesprekken met (ex-)criminelen komt naar voren dat dit voor een groot deel te maken heeft met de gebrekkige integratie van het gezin en de persoonlijke integratie van henzelf. Het zal duidelijk zijn dat wanneer het gezin zijn plaats niet heeft gevonden in de Nederlandse samenleving, dit voor de jongere nog moeilijker is. Een Turkse crimineel drukte het als volgt uit:

“Nee, ik durfde niet over de verschillen tussen onze opvoeding en die van mijn Nederlandse vriendjes te praten. Dan zei mijn vader: wat moet jij nu? Wij leven als moslims, zij als kapi's, dat betekent zonderlingen. En met zonderlingen moet je niet omgaan. Maar dan zie je hem praten en lachen met de

De auteurs zijn werkzaam bij Advies- en Onderzoeksgroep Beke te Arnhem.

(Nederlandse, red.) buurman. Dan raak je in de war. Iedereen, iedere allochtoon is verward."

Een dominant opvoedingsklimaat moet ervoor zorgen dat de jongere zich houdt aan de traditionele waarden en normen van de ouders. De verlokkingen van de Nederlandse samenleving worden soms met geweld buiten de deur gehouden.

Verkeerde vrienden

Het ligt voor de hand dat veel allochtone jongeren hun heil op straat zoeken. De Nederlandse samenleving biedt immers veel meer vrijheden. Een Turk hierover:

"Ik kwam thuis en donderde de tas neer en was weer buiten. Daar ben ik ook opgegroeid."

Sommigen komen daarbij in aanraking met verkeerde vrienden. School wordt steeds minder belangrijk en de coffeeshop of amusementshal steeds interessanter. Het plegen van het eerste delict ligt in het verlengde van hun risicovolle vrijetijdsbesteding. Binnen korte tijd plegen ze strafbare feiten òf om hun verslaving (drugs of gokken) te bekostigen òf om hun luxe levensstijl te kunnen handhaven (uitgaan, auto's en sieraden). Veel van hen lopen diverse malen tegen de justitiële lamp. Een Surinaamse crimineel en drugsverslaafde zei:

"Als ik het goed heb, ben ik 42 keer voor de rechtbank geweest."

Slechts enkelen kunnen hun criminele activiteiten ongestoord voortzetten.

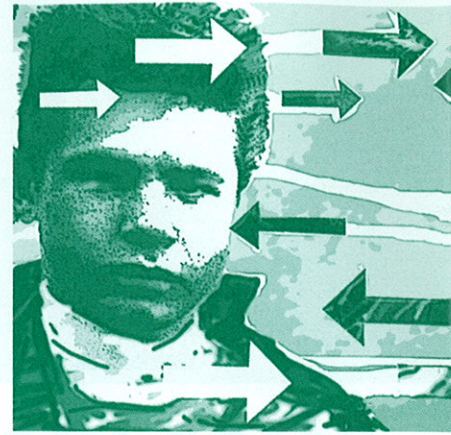
Uit de interviews kwam naar voren dat ouders in eerste instantie het criminele gedrag van hun kinderen ont-

kennen of bagatelliseren. Er wordt niet over gepraat. Als de jongeren vanwege een strafbaar feit in aanraking komen met de politie, gaan de ouders over tot zware fysieke straffen of uitstoting uit het gezin. Soms worden de crimineeltjes ter heropvoeding teruggestuurd naar het land van herkomst. Ook de gemeenschap keert de jongere de rug toe. Daarmee wordt de weg naar een verdere carrière in het kwaad vrijgemaakt.

Nederlandse bril

Voor het probleem van criminaliteit onder allochtonen zijn er in de loop van de jaren veel 'oplossingen' bedacht. Naast allerlei lokale projecten om ontspoorde allochtone jongeren weer op het rechte pad te helpen, zijn er op landelijk niveau ook de nodige initiatieven ontplooid. Denk bijvoorbeeld aan het beginsel van positieve discriminatie bij sollicitaties, waarbij allochtonen – bij gelijke capaciteiten – de voorkeur moeten krijgen boven andere sollicitanten. De praktijk leert dat hier weinig tot niets van terecht komt. Weer anderen verwachten meer heil van het strenger straffen van bijvoorbeeld Marokkaanse delinquenten. En sommigen gaan ervan uit dat wanneer allochtonen zich volledig zouden aanpassen aan de Nederlandse samenleving, het probleem vanzelf overgaat. In dat geval wordt er gesproken van assimilatie: men moet als het ware de eigen culturele identiteit inleveren voor een Nederlandse levenswijze.

Gemeenschappelijk aan al die 'oplossingen' is dat er vóór, in plaats van met en dóór de allochtonen gedacht wordt. Het allochtonenvraagstuk wordt voornamelijk door een Nederlandse bril geanalyseerd, beschreven en 'opgelost'. Een gevolg hiervan is

dat ook de verantwoordelijkheid bij de overheid komt te liggen. Zij is immers met de uitvoering en handhaving van de regels belast. We spreken dan van een verschuiving van verantwoordelijkheden. Hier komt bij dat het in bepaalde culturen – met name de mediterrane – gebruikelijk is dat autoriteiten de verlengde arm van vaders gezag zijn. De verantwoordelijkheid voor het toezicht op straat of op school wordt bijvoorbeeld verschoven richting politie en leraren. Een Marokkaanse sleutelinformant zei hierover:

"De problemen met jongeren liggen meer op het gebied van de ouders, met name de Marokkaanse, die niet zoveel aandringen bij instanties. Zij informeren bijvoorbeeld niet op school hoe het gaat met de kinderen. Als er iets fout gaat, dan is het al uit de hand gelopen. (...) De jongens gaan na schooltijd de straat op. Er wordt geen limiet gesteld aan het op straat zijn. Op straat komen ze mensen tegen die slechte dingen doen."

Een Turkse gedetineerde drukte het als volgt uit:

"Mijn vader heeft een keer een Turks spreekwoord gezegd tegen de leraar: het vlees is van jou, de botten van mij. Doe er dus maar mee wat je wilt."

Ook op het gebied van criminaliteit zien we een dergelijke tendens. Kort gezegd is criminaliteit in de optiek van

Tekening: Hans Sprangers

veel allochtonen een probleem dat politie en justitie moeten oplossen.

Ouderlijke controle

In de constatering dat de ouderlijke controle vaak bij de voordeur ophoudt, ligt tevens een aangrijpingspunt om de aanpak van ontspoorde allochtone jongeren een nieuwe impuls te geven. Er dient een herschikking van verantwoordelijkheden plaats te vinden. Niet de overheid is primair verantwoordelijk voor de criminaliteit van allochtonen, de eigen gemeenschap en in het bijzonder de ouders zijn dat.

Hoe krijgt zo iets nu gestalte en wat zijn de voorwaarden voor een dergelijke aanpak? Het is belangrijk om eerst naar 'kleine' en concrete oplossingen te zoeken, het liefst op lokaal niveau. Om tot een dergelijke aanpak te komen is het nodig dat de allochtone gemeenschap zich gaat organiseren en centrale personen aanwijst die als woordvoerder en belangenbehartiger gaan optreden. Dat kan bijvoorbeeld een leerkracht zijn of een jongerenwerker; in ieder geval iemand die het vertrouwen van de eigen gemeenschap heeft.

Vervolgens zal in overleg met de diverse partners (gemeente, welzijnswerk, politie, geloofsgemeenschap) een actueel probleem in de betreffende plaats moeten worden aangepakt. Denk bijvoorbeeld aan rondhangjongeren die in de buurt veel overlast veroorzaken of een groep jongeren die

stelselmatig auto's openbreekt. Een voorwaarde is om bij monde van de vertegenwoordiger zoveel mogelijk ouders bij het oplossen van de problemen te betrekken. In eerste instantie zal de aandacht zich richten op het terugdringen van het probleem. In een later stadium kan men aan preventieve maatregelen denken, zoals goede voorzieningen voor de jeugd in de wijk. Het is goed voorstelbaar dat de eigen gemeenschap met middelen van de gemeente zulke voorzieningen zelf realiseert.

Privileges

Dergelijke initiatieven zijn tevens een goede aanleiding om het gemeentelijke minderhedenbeleid handen en voeten te geven. Een vraag die dan aan de orde kan komen, is bijvoorbeeld of de gemeente mensen met aanzien binnen de allochtone gemeenschap bepaalde privileges moet verlenen (inpraak, financiële middelen) en wat daar dan tegenover staat (aanspreekpunt voor instanties, bemiddeling bij conflicten).

Verder is een dialoog tussen etnische minderheden en overheid pas zinvol, als de rechten maar ook de plichten van beide partijen vastgesteld worden. Verschillende vragen kunnen daarbij aan de orde komen. Wat vindt men bijvoorbeeld van het idee om een speciale pensioenvoorziening in het leven te roepen met een variabele inzet per maand, waardoor vaste en vaak hoge investeringen in het land van herkomst achterwege kunnen blijven? Is de gemeente bereid om achterstandsgezinnen (waaronder veel allochtone) financieel extra te ondersteunen? Dient de dominante opvoedingstraditie in veel allochtone gezinnen plaats te maken voor een overleguithouding, waardoor jongeren hun heil min-

der snel op straat zullen zoeken? En in hoeverre heeft de overheid hierin een rol in termen van voorlichting en begeleiding? Ook de betrokkenheid van de ouders bij het onderwijs is een belangrijk aandachtspunt.

De verschillende plaatselijke initiatieven kunnen vervolgens op nationaal niveau vorm en inhoud krijgen in een breed gedragen minderhedenbeleid. Een belangrijke vraag die sowieso aan de orde moet komen, is wat nu precies 'integratie' is. Hierover zal een maatschappelijke en politieke discussie gevoerd moeten worden, tezamen met de etnische groeperingen. Nu kan iedereen het begrip 'integratie' naar eigen goeddunken invullen. Een goed uitgangspunt voor het debat is dat een succesvolle integratie wederzijdse acceptatie veronderstelt. Een beleid dat van bovenaf wordt opgelegd, werkt immers averechts. Men ziet het als een verlies van de eigen (culturele) identiteit, hetgeen zich kan vertalen in een negatieve houding tegenover de Nederlandse samenleving. Samen met minderheden beleid maken en concreet de problemen van allochtone jongeren aanpakken heeft als voordeel dat er draagvlak is voor de gekozen maatregelen en dat alle partijen aangesproken kunnen worden op hun verantwoordelijkheid. Kleine, concrete resultaten kunnen de betrokkenen stimuleren tot een actieve deelname aan de multiculturele samenleving.

De resultaten van het onderzoek naar de criminele carrières van allochtone jongeren zijn te lezen in: B. Beke, H. Ferwerda, P. van der Laan en A. van Wijk, 'De dunne draad tussen doorgaan en stoppen. Allochtone jongeren en criminaliteit'. Utrecht, Uitgeverij SWP, 1998. ISBN 90-6665-259-4. f 36,50.